

Додатак

Развој Народноослободилачке војске

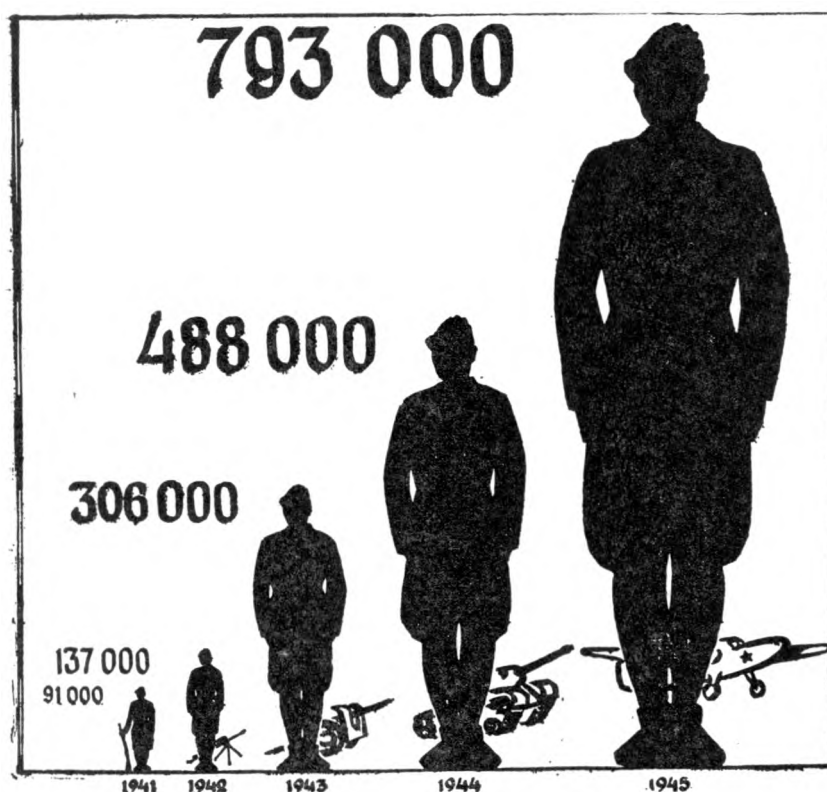
Крајем 1941. г. у Југославији су дејствовала 92 партизанска одреда са око 91.000 партизана. Ове снаге имале су према себи 24 окупаторске дивизије са 390.000 војника. Осим тога, окупатор је располагао са 2 непотпуне дивизије, 5 бригада, 11 пукова и око 67 самосталних батаљона. Павелићевих домобрана било је 90.000 и око 15.000 усташа. Дакле, однос снага био је 1:6 у корист непријатеља.

У 1942. ми смо имали 79 партизанских одреда, 2 корпуса са девет дивизија, 36 бригада, 70 самосталних батаљона и 15 самосталних чета. Укупна јачина 137.000 бораца. У исто време окупатор и домаћи издајници имали су око 800.000 војника, од чега су окупатори имали своје 34 дивизије, 1 непотпуну дивизију, 5 бригада, 15 пукова и 140 батаљона. Однос снага и у овој години био је приближно 1 : 6 у корист непријатеља. Треба подвући да је то најтежи период развоја Народноослободилачке војске, па ипак је она расла.

У 1943. години ми већ имамо 9 корпуса са 27 дивизија, 8 самосталних бригада, 123 партизанска одреда и 13 самосталних батаљона. У свему 306.000 бораца. На крају 1943. г. јачина окупаторских и квислиншких снага (без италијанских, јер су ове разоружане) износи 612.000 војника. Однос снага се знатно поправио иако је он још увек нешто већи од 1 : 2 у корист непријатеља.

У 1944. г. ми имамо 17 корпуса са 51 дивизијом, 23 самостална батаљона и 107 партизанских одреда, што укупно износи 488.000 бораца према 480.000 непријатељских војника, што значи да се однос снага изменио у нашу корист.

У завршним операцијама за ослобођење земље Народноослободилачка војска је прерасла у Југословенску армију која је формирана 1. марта 1945. године. Југословенска армија бројала је тада 793.000 војника и имала у свом саставу четири армије и неколико самосталних дивизија које су представљале резерву Врховне команде. Врховни штаб је реорганизован у Генералштаб. Јединице у саставу армија сада су преформирани и попуњени тако да су дивизије бројале просечно око 10.000 бораца. Ударна моћ и оперативна способност јединица сада је знатно већа тако да су те јединице биле у стању да воде сложене операције као што

Бројно стање Југословенске армије по годинама, 1941—1945

•су: пробоји непријатељске позиционе одбране, форсирање великих река, гоњење, операције окруживања крупних непријатељских снага итд. Тако је, на пример, I армија успешно извршила пробој непријатељског фронта у Срему, III армија форсирање Драве и Дунава, IV армија је окружила и присилила на капитулацију 97. немачки армијски корпус код Илирске Бистрице у Истри итд.

ВРХОБНИ ШТАБ НОВ И ПОЈ И ШТАБОВИ АРМИЈА, КОРПУСА И ДИВИЗИЈА*)

А. Врховни штаб

Састав Врховног штаба НОВ и ПОЈ у току народноослободилачког рата 1941—1945. сукцесивно се допуњавао и на крају је изгледао овако:

врховни командант Јосип Броз Тито;

начелник Врховног штаба Арсо Јовановић;

чланови Врховног штаба: Сретен Жујовић-Црни, Едвард Кардељ-Бевц, Александар Ранковић-Марко, Иво Лола Рибар-Фишер, Светозар Вукмановић

*) крајем 1944. и почетком 1945. године

вић-Темпо, Милован Ђилас-Ђидо, Иван Милутиновић-Милутин, Пеко Дапчевић, Саво Оровић, Сава Ковачевић, Владимир Поповић, Радивоје Јовановић-Брадоња, Поп Влада Зечевић, Петар Илић (Петар Драпшин), Раде Хамовић, Војислав Ђокић, Франц Лескошек, Угљеша Даниловић и Иван Мачек.

Б. Армије

І армија

Формирана је 1. јануара 1945. године, састава: 1, 5, 6, 11. и 21. дивизија. Почетком маја 1945. године у њеном саставу било је седам дивизија: 1, 5, 6, 11, 21, 42. и 48. У априлу 1945. године имала је око 66.000 бораца.

Командант генерал-лајтнант Пеко Дапчевић.

Политички комесар пуковник Мијалко Тодоровић.

Истакла се у разбијању немачке офанзиве у Срему у времену од 17. до 24. јануара; у пробоју немачког утврђеног фронта у Срему 12. априла, а потом у гоњењу непријатеља левом обалом Саве кроз Славонију до р. Илове, у времену од 14. до 27. априла; у пробоју немачког фронта на р. Илови, у времену од 27. априла до 2. маја; у операцијама за ослобођење Загреба, у времену од 2. до 9. маја и у опкољавању, заробљавању и уништењу Групе армија „Е“ у Словенији, у времену од 9. до 15. маја.

II армија

Формирана је 1. јануара 1945. године, састава: 17, 23, 25, 27, 28, 38. и 45. дивизија, са око 66.000 бораца. У њен састав ушле су 22. априла дивизије II и V корпуса: 3, 4, 10, 29, 37, 39. и 53. тако да је у почетку маја имала око 110.000 бораца.

Командант генерал-лајтнант Коча Поповић.

Политички комесар пуковник Блажо Ломпар.

Истакла се у операцијама против делова Групе армија „Е“ у источној Босни на правцу Власеница — Зворник — Бијељина, у времену од 1. јануара до 20. фебруара 1945. године; у операцијама за разбијање немачке офанзиве на сектору Бијељина — Брчко — Грачаница, у времену од 19. марта до 1. априла 1945. године; у операцијама при форсирању р. Босне 16. и 17. априла и р. Врбаса 22. априла; у разбијању немачких и усташко-домобранских снага у доњем току р. Уне и ослобођењу Карловца, у времену од 22. априла до 6. маја; у операцијама за ослобођење Загреба од 6. до 8. маја и у операцијама за уништење Групе армија „Е“ у Словенији од 9. до 15. маја.

III армија

Формирана је 1. јануара 1945. године, састава: 12, 16, 32, 33, 36, 40. и 51. дивизија, јачине око 50.000 бораца. Почетком маја изашле су 32. и 33. дивизија, а ушла 17. дивизија, те је армија тада имала око 60.000 бораца.

Командант генерал-лајтнант Коста Нађ.

Политички комесар пуковник Бранко Петричевић.

Истакла се у борбама на тзв. вировитичком мостобрану против делова Групе армија „Е“, у времену од 20. јануара до 7. фебруара 1945. године; у борбама на немачком мостобрану код Валпова, у времену од 6. до 22. марта; при форсирању р. Драве 12. априла; у операцијама приликом гоњења немачких и усташко-домобранских снага долином десне обале р. Драве, у времену од 14. до 25. априла; у пробоју непријатељског фронта на Билогори, у времену од 26. априла до 2. маја; у операцијама за опкољавање и заробљавање немачке Групе армија „Е“ и усташко-домобранско-четничких снага у простору Сл. Градец — Гуштањ — Плиберк — Дравоград, у времену од 10. до 15. маја.

IV а р м и ј а

Формирана је 1. марта 1945. године, састава: 9, 13, 15, 18, 19, 20, 26, 35. и 43. дивизија, јачине око 65.000 бораца. Касније, у састав армије су ушле 30. и 31. дивизија, а затим 7, 8. и 29. дивизија. У мају армија је имала око 120.000 бораца.

Командант генерал-мајор Петар Драпшин.

Политички комесар пуковник Бошко Шиљековић.

Истакла се у пробоју непријатељског фронта у Лици, разбивши 15. немачки брдски армијски корпус и ослободивши Лиду са Госпићем и Бихаћ, у времену од 20. марта до 4. априла 1945. године; у операцијама за ослобођење Хрватског приморја са острвима, у времену од 4. до 16. априла; у бици за Ријеку од 16. априла до 3. маја; у пробоју непријатељског утврђеног положаја на старој југословенско-италијанској граници, на линији Снежник — Ријека, 27. априла; у развоју операција за ослобођење Трста, у времену од 28. априла до 1. маја и у опкољавању и уништењу 97. немачког армијског корпуса у простору Илирска Бистрица, у времену од 3. до 7. маја 1945. године.

В. Корпуси*)

I пролетерски корпус

Формиран је 5. октобра 1943. године. За команданта је постављен Коча Поповић, а за политичког комесара Мијалко Тодоровић-Плави.

II ударни корпус

Формиран је 11. септембра 1943. године. За команданта је постављен Пеко Дапчевић, за политичког комесара Митар Бакић, а за начелника штаба Рудолф Приморац.

III корпус

Формиран је 5. октобра 1943. године. За команданта је постављен Коста Нађ, за политичког комесара Осман Карабеговић, а за начелника штаба Бранко Пољанац.

*) Почетком 1945. корпуси су укинати и прерасли у армије, сем Корпуса народне одбране. Овде су дата имена првих чланова штаба, јер су касније вршене промене.

IV корпус

Формиран је најпре као I хрватски корпус 22. новембра 1942. године. За команданта је постављен Иван Гошњак, а за политичког комесара Вјеслав Хољевац. Седамнаестог октобра 1943. године I хрватски корпус добио је назив IV корпус.

V корпус

Формиран је најпре као II босански корпус 11. маја 1943. године. За команданта је постављен Славко Родић, а за политичког комесара Веља Стојнић. Дванаестог октобра 1943. године II босански корпус добио је назив V корпус.

VI корпус

Формиран је најпре као I славонски корпус 17. маја 1943. године. За команданта је постављен Петар Драпшин, за политичког комесара Душко Бркић, а за начелника штаба Мате Јерковић. Касније, 20. јуна је именован као II хрватски корпус, а 17. октобра 1943. године добио је назив VI корпус.

VII корпус

Формиран је 3. октобра 1943. године. За команданта је постављен Рајко Танасковић, а за политичког комесара Јоже Брилеј.

VIII корпус

Формиран је 7. октобра 1943. године. За команданта је постављен Павле Илић, за политичког комесара Иво Кукоч, а за начелника штаба Макс Баће.

IX корпус

Формиран је 22. децембра 1943. године. За команданта је постављен Вlado Амброжич, а за политичког комесара Јанез Хрибар.

X корпус загребачки

Формиран је 19. јануара 1944. године. За команданта је постављен Владимир Матетић, за политичког комесара Иван А. Шибл, а за начелника штаба Јосип Рукавина.

XI корпус

Формиран је 30. јануара 1944. године. За команданта је постављен Павле Јакшић, за политичког комесара Артур Туркулин, а за начелника штаба Мате Јерковић.

XII корпус

Формиран је 1. јула 1944. године. За команданта је постављен Данило Лекић, а за политичког комесара Стефан Митровић.

XIII корпус

Формиран је 7. септембра 1944. године. За команданта је постављен ЈБубо Вучковић, за политичког комесара Васо Смајевић, а за начелника штаба Момчило Полексић.

XIV корпус

Формиран је 6. септембра 1944. године. За команданта је постављен Радивоје Јовановић, за политичког комесара Раја Недељковић, а за начелника штаба Светислав Татарац.

XV корпус

Формиран је 6. децембра 1944. године. За команданта је постављен Тихомир Милошевић, а за политичког комесара Наум Наумовски.

XVI корпус

Формиран је септембра 1944. године. За команданта је постављен Петар Брајовић, а за политичког комесара Боро Чушкар. Овај корпус је ускоро, 6. децембра 1944. године, расформиран.

Брегалничко-струмички корпус

Формиран је 3. октобра 1944. године. За команданта је постављен Пече Трајков, за политичког комесара Војчо Стефковски, а за начелника штаба Вујадин Поповић. Овај корпус је ускоро, 6. децембра 1944. године, расформиран.

Г. Дивизије

1. пролетерска дивизија

Формирана је 1. новембра 1942. године. За команданта је постављен Коча Поповић, а за политичког комесара Филип Кљајић.

2. пролетерска дивизија

Формирана је 1. новембра 1942. године. За команданта је постављен Пеко Дапчевић, а за политичког комесара Митар Бакић.

3. црногорска дивизија

Формирана је 9. новембра 1942. године. За команданта је постављен Перо Ћетковић, а за политичког комесара Радомир Бабић.

4. крајишка дивизија

Формирана је 9. новембра 1942. године. За команданта је постављен Јосип Мажар-Шоша, а за политичког комесара Милинко Кушић.

5. крајишка дивизија

Формирана је 9. новембра 1942. године. За команданта је постављен Славко Родић, а за политичког комесара Илија Дошен.

6. личка пролетерска дивизија „Никола Тесла“

Формирана је 22. новембра 1942. године. За команданта је постављен Срећко Манола, а за политичког комесара Раде Жигић.

7. банијска дивизија

Формирана је 22. новембра 1942. године. За команданта је постављен Павле Јакшић, а за политичког комесара Ђуро Кладарин.

8. кордунашка дивизија

Формирана је 22. новембра 1942. године. За команданта је постављен Владимир Тетковић, а за политичког комесара Артур Туркулин.

9. далматинска дивизија

Формирана је 14. фебруара 1943. године. За команданта је постављен Вицко Крстуловић, а за политичког комесара Иво Кукоч (Јордан).

10. дивизија

Формирана је 13. фебруара 1943. године. За команданта је постављен Веља Кнежевић (Милорад Мијатовић), за политичког комесара Немања Влатковић, а за начелника штаба Месуд Хотић.

11. дивизија

Формирана је 1. јуна 1943. године. За команданта је постављен Јосип Мажар-Шоша, а за политичког комесара Жарко Згоњанин.

12. дивизија

Формирана је 7. јануара 1943. године. За команданта је постављен Петар Драпшин, а за политичког комесара Јефто Шашић.

13. приморско-горанска дивизија

Формирана је 24. априла 1943. године. За команданта је постављен Вељко Ковачевић, а за политичког комесара Артур Туркулин.

14. ударна дивизија

Формирана је 16. јуна 1943. године. За команданта је постављен Мирко Брачић, а за политичког комесара Јоже Брилеј-Бољка.

15. ударна дивизија — словеначка

Формирана је око 17. јула 1943. године. За команданта је постављен Драган Јефтић, а за политичког комесара Виктор Авбељ.

16. дивизија

Формирана је 2. јула 1943. године. За команданта је постављен Данило Лекић-Шпанац, за политичког комесара Стефан Митровић, а за начелника штаба ЈБубиша Урошевић.

17. дивизија

Формирана је 2. јула 1943. године. За команданта је постављен Глиго Мандић, за политичког комесара Бранко Петричевић, а за начелника штаба Синиша Станковић.

18. дивизија

Формирана је 14. септембра 1943. године. За команданта је постављен Раде Пехачек, за политичког комесара Иван Хрибар, а за начелника штаба Сава Конвалинка.

19. северно-далматинска дивизија

Формирана је 4. октобра 1943. године. За команданта је постављен Милан Купрешанин, а за политичког комесара Петар Бабић.

20. дивизија

Формирана је 10. октобра 1943. године. За команданта је постављен Велимир Кнежевић, за политичког комесара Живко Живковић, а за начелника штаба Фрањо Биочић.

21. дивизија (првобитно 1. српска)

Формирана је 20. маја 1943. године. За команданта је постављен Риста Антуновић, а за политичког комесара Драгољуб Петровић-Раде.

22. дивизија (првобитно 2. српска)

Формирана је 22. маја 1944. године. За команданта је постављен Милан Зечар (Живојин Николић), за политичког комесара Васо Смајевић, а за начелника штаба Лакић Вуксановић.

23. дивизија (првобитно 3. српска)

Формирана је 28. маја 1944. године. За команданта је постављен Радован Петровић, за политичког комесара Крсто Филиповић, а за начелника штаба Светислав Татарац-Тане.

24. дивизија (првобитно 4. српска)

Формирана је 28. маја 1944. године. За команданта је постављен Живојин Николић-Брка, за политичког комесара Живојин Ђурчић-Срђа, а за начелника штаба Максим Ђуровић.

25. дивизија

Формирана је 25. јуна 1944. године. За команданта је постављен Милан Зечар, за политичког комесара Радош Јовановић-Оеља, а за начелника штаба Петко Вуковић.

26. дивизија

Формирана је 14. октобра 1943. године. За команданта је постављен Нико Мартиновић, а за политичког комесара Војин Поповић.

27. дивизија

Формирана је 11. октобра 1943. године. За команданта је постављен Перо Косорић, а за политичког комесара Хасан Бркић-Аца.

28. дивизија (првобитно 10. славонска)

Формирана је 17. маја 1943. године. За команданта је постављен Вицко Антић, за заменика Радојица Ненезић, за политичког комесара Владо Јањић-Цапо, а за начелника штаба Геден Богдановић-Гецо.

29. дивизија — херцеговачка

Формирана је 22. новембра 1943. године. За команданта је постављен Владо Шегрт, за политичког комесара Драгиша Ивановић, а за начелника штаба Раде Хамовић.

30. дивизија

Формирана је 27. септембра 1943. године. За команданта је постављен Алберт Јакопич-Кајтимир, а за политичког комесара Руди Махник-Бркин.

31. дивизија

Формирана је 3. октобра 1943. године. За команданта је постављен Душан Швара-Дуле, а за политичког комесара Метод Кержич-Ћирил.

32. дивизија

Формирана је 10. децембра 1943. године. За команданта је постављен Изидор Штрок, а за политичког комесара Иван Робић.

33. дивизија

Формирана је 9. јануара 1944. године. За команданта је постављен Јосип Антоловић, а за политичког комесара Владо Мутак.

34. ударна дивизија

Формирана је 30. јануара 1944. године. За команданта је постављен Мартин Дасовић, за политичког комесара Франц Кнебл, а за начелника штаба Душан Пекић.

35. дивизија

Формирана је 30. јануара 1944. године. За команданта је постављен Перица Клеут, а за политичког комесара Миливој Рукавина.

36. дивизија

Формирана је 3. марта 1944. године. За команданта је постављен Марко Перичин-Камењар, за политичког комесара Стефан Митровић, а за начелника штаба Антун Колунџић.

37. дивизија

Формирана је 29. фебруара 1944. године. За команданта је постављен Жарко Видовић, за политичког комесара Мило Јовићевић, а за начелника штаба Раде Кнежевић.

38. дивизија

Формирана је 10. марта 1944. године. За команданта је постављен Милош Зекић, за политичког комесара Владо Роловић, а за начелника штаба Хусеин Крупић.

39. дивизија

Формирана је 20. марта 1944. године. За команданта је постављен Војо Тодоровић-Лерер, за заменика Милан Зорић, а за политичког комесара Нико Јуринчић.

40. дивизија

Формирана је 20. јула 1944. године. За команданта је постављен Вељко Ковачевић, а за политичког комесара Иван Вондрачек-Вања.

41. дивизија

Формирана је 25. августа 1944. године (најпре као Тиквешка оперативна дивизија). За команданта је постављен Тихомир Милошевски-Тићо, а за политичког комесара Наум Наумовски-Борче.

42. дивизија

Формирана је 8. септембра 1944. године. За команданта је постављен Коста Јашмак, а за политичког комесара Боро Чушкар.

43. дивизија

Формирана је 29. августа 1944. године. За команданта је постављен Саво Вукелић, за политичког комесара Јожа Скочилић, а за начелника штаба Шиме Моровић.

45. дивизија

Формирана је 4. септембра 1944. године. За команданта је постављен Раде Зорић, за политичког комесара Сава Радојчић, а за начелника штаба Милан Абрамовић.

46. дивизија

Формирана је 20. септембра 1944. године. За команданта је постављен Томо Поповић, за политичког комесара Милија Станишић, а за начелника штаба Дукљан Вукотић.

47. дивизија

Формирана је 1. октобра 1944. године. За команданта је постављен Саво Кесер, за политичког комесара Јеврем Поповић, а за начелника штаба Новак Кнежевић.

48. дивизија

Формирана је 25. септембра 1944. године. За команданта је постављен Петар Брајовић, за политичког комесара Перо Тиквар, а за начелника штаба Вуко Турковић.

49. дивизија

Формирана је 6. октобра 1944. године. За команданта је постављен Васко Кара-Ангелоски, за политичког комесара Жорж Симоновски, а за начелника штаба Владимир Стрезовски.

50. дивизија

Формирана је 17. септембра 1944. године. За команданта је постављен Боро Милевски, за политичког комесара Боро Чаушев, а за начелника штаба Дако Кундачина.

51. дивизија

Формирана је 30. октобра 1944. године. За команданта је постављен Срета Савић, а за политичког комесара Ђуро Меденица.

52. дивизија

Формирана је 14. фебруара 1945. године. За команданта је постављен Петар Брајовић, за политичког комесара Ацо Вукотић, а за начелника штаба Вуко Турковић.

53. дивизија

Формирана је јула месеца 1944. године. За команданта је постављен Ђурађ Предојевић, а за политичког комесара Симо Тадић.

Кумановска дивизија

Формирана је 10. октобра 1944. године. За команданта је постављен Методије Поповски, а за политичког комесара Крсто Булајић. Ова дивизија је расформирана 6. децембра 1944. године.

Д. Бригаде

Формирано је свега 275 бригада: у Србији 76, у Хрватској 82, у Словенији 37, у Босни и Херцеговини 36, у Македонији 31, у Црној Гори, Боки и Санџаку 13.

Преглед бригада

С Р Б И Ј А

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
1. пролетерска	21. XII 1941.	пет	1.000	
2. пролетерска	1. III 1942.	четири око 1.000		
1. војвођанска	11. IV 1943.	три	568	18. војвођанска од 10. IV 1953.
2. војвођанска	20. IV 1943.	три	563	
3. војвођанска	2. VI 1943.	три	око 550	
1. шумадијска	5. X 1943.	два	250	Фебруара 1944. заједно са 1. јужноморавском формирала 3. српску
4. војвођанска	7. X 1943.	три	око 700	
1. јужноморавска	11. X 1943.	три	570	Фебруара 1944. заједно са 1. шумадијском формирала 3. српску
5. војвођанска	17. XI 1943	три	око 800	
4. српска	21. XI 1943.	три	350	2. јужноморавска
5. српска	14. I 1944.	три	око 250	3. јужноморавска
6. српска	16. I 1944.	четири	750	Расформирана марта 1945.
6. војвођанска	17. I 1944.	два	око 400	
7. српска	4. II 1944.	три	550	5. јужноморавска
3. српска	10. II 1944.	три	500	19. пролетерска од 7. X 1953.
8. српска	6. III 1944.	три	600	6. јужноморавска
9. српска	11. III 1944.	четири	350	
21. српска	25. IV 1944.	два	око 300	2. шумадијска расформирана 13. I 1945.
10. српска	9. V 1944.	три	614	7. јужноморавска
11. српска	средином маја 1944.	четири	500	

Назив бригаде	Дан форлшрања	Број батаљона	Број 1 борада	Примедба
17. српска	2. VI 1944.	два	око 200	
12. српска	10. VI 1944.	три	800	
13. српска	13. VI 1944.	четири	2.272	
16. српска	половином јуна 1944.	три	око 300	
14. српска	17. VI 1944.	три	око 800	
25. српска	18 — 20. VI 1944.	четири	око 500	
1. косовско- -метохијска	24. VI 1944.	три	око 300	
18. српска	јуна 1944.	три	око 350	
19. српска	јуна 1944.	четири	око 900	
7. војвођанска	2. VII 1944.	три	600	
20. српска	21. VIII 1944.	четири	380	
25. српска	6. IX 1944.	четири	око 900	
2. косовско- -метохијска	9. IX 1944.	четири	око 600	
8. војвођанска	11. IX 1944.	три	790	
9. војвођанска	11. IX 1944.	три	730	
10. војвођанска	11. IX 1944.	три	1.074	
11. војвођанска	11. IX 1944.	два	311	Расформирана 2. IV 1945.
23. српска	12. IX 1944.	четири	преко 1.000	
26. српска	12. IX 1944.	три	710	
3. косовско- -метохијска	16. IX 1944.	три	450	
27. српска	21. IX 1944.	четири	1.991	
22. српска	септембра 1944.	три	око 1.000	Космајска
5. косовско- -метохијска	24. IX 1944.	два	око 300	
24. српска	28. IX 1944.	три	око 600	
28. српска	септембра 1944.	три	око 900	
29. српска	1. X 1944.	три	950	
31. српска	3. X 1944.	четири	око 1.200	
32. српска	6. X 1944.	три	око 1.000	Мачванска; на 7. III 1945.
12. војвођанска	8. X 1944.	пет	око 2.500	расформира-
4. I косовско- -метохијска	13. X 1944.	три	око 400	

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
2. далматинска	3. X 1942.	четири	око 780	Од 23. VIII 1944 — Пролетерска
12. славонска	11. X 1942.	четири	958	Од 26. X 1944 — Пролетерска
Приморско- горанска	12. X 1942.	четири	1.147	Касније 1. бригада 13. дивизије
13. „Јосип Краш“	7. XI 1942.	три	700	Од 11. XII 1942. пр летерска „Раде Конч
3. далматинска	12. XI 1942.	три	560	
14. приморско- горанска	26. XI 1942.	три	599	Касније 2. бригада 13. дивизије
15. плешћанска	5. XII 1942.	три	око 1.300	Касније 3. бригада 8. дивизије
16. банијска	26. XII 1942.	три	759	Расформирана 30. VI 1943.
17. славонска	29. XII 1942.	три	око 600	
16. омладинска „Јожа Влаховић“	29. XII 1942.	три	око 750	
4. далматинска	6. I 1943.	четири	550	
18. славонска	11. II 1943.	три	око 750	
3. бригада 7. дивизије	1. V 1943.	три	982	
21. славонска	17. V 1943.	три	око 500	
4. бригада 7. дивизије	30. VI 1943.	три	874	
„Браћа Радић“	4. IX 1943.	три	700	
8. далматинска	10. IX 1943.	четири	890	Шибенска
9. далматинска	септембра 1943.	четири	788	Трогирска
10. далматинска	14. IX 1943.	четири	795	Цетинска
2. бригада 2. опе- ративне зоне	21. IX 1943.	четири	700	Мославачка; расфор мирана 19. I 1944.
12. далматинска	21. IX 1943.	три	1.380	1. оточка
3. приморско-горан- ска 13. дивизије	септембра 1943.	три	око 950	Расформирана 3. IV 1945.
„Владимир Гортан“	24. IX 1943.	четири	око 700	Истарска
2. истарска	25. IX 1943.	три	око 600	
Бродска	29. IX 1943.	три	око 680	
4. приморско-горан- ска	септембра 1943.	четири	1.250	Расформирана 16. IV 1944.

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
13. далматинска	септембра 1943.	четири	око 1.350	Јужнодалматинска; рас формирана марта 1945.
11. далматинска	2. X 1943.	три	800	Биоковска
6. далматинска	септембра 1943.	четири	1.256	
7. далматинска	октобра 1943.	четири	1.420	Расформирана 3. IV 1945.
Чехословачка „Јан Жишка“	26. X 1943.	два	око 500	
„Матија Губец“	12. XII 1943.	четири	око 650	
1. бригада 35. дивизије	1. I 1944.		око 1.100	
„Фрањо Огулинац- Село“	8. I 1944.	три	829	
1 (мославачка) 33. дивизије	19. I 1944.	четири	883	
2 (мославачка) 33. дивизије	19. I 1944.	три	668	
1. муслиманска	8. II 1944.	три	око 800	Расформирана око 1. III 1945.
Осјечка	1. III 1944.	три	око 600	
2. муслиманска	2. III 1944.	три	око 800	Расформирана око 1. III 1945.
Карловачка	5. III 1944.	четири	640	
1. загорска	10. V 1944.	три	око 500	
14. далматинска	28. VI 1944.	четири	око 600	Буковичка
3. бригада 13. дивизије	25. VII 1944.	три	око 900	
Вировитичка	24. VIII 1944.	четири	1.316	
Жумберачка	27. VIII 1944.	три	983	
3. истарска	29. VIII 1944.	три	643	
„Никола Демоња“	25. IX 1944.	три	око 900	
4. бригада 12. дивизије	29. IX 1944.	три	924	
Артиљеријска 28. дивизије	13. XI 1944.	четири дивизиона		Доцније 3. артиљ. 14. корпуса
„Павлек Миховил Мишкина“	19. XI 1944.	три	око 800	
Артиљеријска 6. дивизије	децембра 1944.	шест дивизиона		
Артиљеријска 6. корпуса	децембра 1944.	три дивизио- на и допунски дивизион		
Артиљеријска 8. корпуса	децембра 1944.	четири дивизиона		

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
Муслиманска	око 1. III 1945.	три]	око 1.300	
Артиљеријска 4. корпуса	марта 1945.	три дивизиона		

С Л О В Е Н И Ј А

1. „Тоне Томшич“	16. XII 1942.	три	око 400	Од 2. XI 1941 — 14. пролетерска
2. „Матија Губец“	4. IX 1942.	три	око 450	Од јула 1943 — 4. бри- гада „Матија Губец“
3. „Иван Цанкар“	23. IX 1942.	три	око 400	Од јула 1943 — 5. бри- гада „Иван Цанкар“
4. „Љубо Шерцер“	6. X 1942.	три	око 600	Од јула 1943 — 2. бри- гада „Љубо Шерцер“
5. „Симон Грегорчич“	10. IV 1943.	три	око 350	Од августа 1943 — 3. бригада „Иван Градник“
6. „Иван Градник“	10. IV 1943.	три	око 400	Од августа 1943 — 3. бригада „Иван Градник“
7. „Франце Прешерн ¹ “	12. XII 1943.	три	око 550	
8. „Славко Шландер“	6. VIII 1943.	три	око 700	
Рабска	9. IX 1943.	два	око 900	Расформирана 2. X 1943.
10. Љубљанска	11. IX 1943.	два	око 900	
8. „Фран Левстик“	12. IX 1943.	четири	око 1.400	
9.	12. IX 1943.	четири	око 1.000	
15. белокрањска	15. IX 1943.	четири	око 500	
Снежнишка	17. IX 1943.	два	око 900	Расформирана 17. X 1943.
13. „Мирко Брачић“	23. IX 1943.	три	450	До средине септембра Лошка
„Симон Грегорчич“	23. IX 1943.	три	700	Расформирана октобра 1943.
17. „Симон Грегорчич“	23. IX 1943.	четири	око 1.100	Од краја октобра 1943 — 1. сошка
19. „Сречко Косовел*“	23. IX 1943.	три	око 1.100	
Горишка	23. IX 1943.	три	око 600	Расформирана 3. XI 1943.
12.	24. IX 1943.	пет	око 1.700	
14. железничарска	25. IX 1943.	три	око 600	Расформирана 18. XI 1943.
16. „Јанко Премрл- Војко“	26. IX 1943.	три	око 600	
Тржашка	септембра 1943.	три	око 500	Касније „Гарибалди“ — Трст
18 (2. сошка)	1. X 1943.	четири	око 900	касније— 18. басовишка

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
Идријска (Толминска)	1. X 1943.	три	око 50	Расформирана 25. X 1943.
20 (у почетку 3. сошка)	19. X 1943.	два	око 250	Расформирана 27. XI 1943.
11. „Милош Зиданшек“	7. I 1944.	три	320	
20. штабна	априла 1944.	три	834	касније — 14. бригада
1. артиљеријска	7. V 1944.	три дивизио- на и заштитни батаљон		Артиљеријска 7. корпуса
Артиљеријска 9. корпуса	јуна 1944.	два дивизиона		Расформирана Јануара 1945.
24. „Ромапог“	16. XII 1944.	три	840	
Б О С Н А И Х Е Р Ц Е Г О В И Н А				
1. крајчка	21. V 1942.	четири око 1.200		Касније 16. пролетерска
6 источnobосанска	2. VIII 1942.	три	око 550	Од 29. X 1945 — Проле- терска
2. крајишка	2. VIII 1942.	три око 1.000		
10. херцеговачка	10. VIII 1942.	три	око 550	Касније 17. пролетерска
3. крајишка	2. VIII 1942.	три	око 700	Од 13. IX 1943 — Про- летерска
4. крајчка	9. IX 1942.	три	747	
5. крајишка	23. IX 1942.	четири око 1.100		
6. крајишка	14. X 1942.	четири око 1.400		
7. крајишка	17. XII 1942.	четири	око 650	
8. крајишка	28. XII 1942.	четири	око 800	
9. крајишка	22. I 1943.	четири	око 700	
10. крајишка	4. II 1943.	три	око 900	Расформирана 14. III 1945.
12. крајишка	20. II 1943.	два	око 600	
15. мајевичка	25. III 1943.	четири	око 700	
13. крајишка	септембра 1943.	три	око 900	
11. крајишка	септембра 1943.	три	1.259	
16. муслиманска	21. IX 1943.	четири	око 700	
17. мајевичка	10. X 1943.	три	око 700	
18. источnobосанска	10. X 1943.	три	око 600	
14. средњebосанска	16. X 1943.	три	око 800	

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
19. бирчанска	24. X 1943.	три	око 700	
11. херцеговачка	22. XI 1943.	три	око 500	
12. херцеговачка	22. XI 1943.	три	око 500	
15. крајишка	26. III 1944.	четири	1.243	
16. крајишка	5. V 1944.	три	1.759	
17. крајишка	14. V 1944.	три	око 500	
20. романијска	20. V 1944.	три	око 350	
13. херцеговачка	13. VI 1944.	три	око 350	
18. средњобосанска	јуна 1944.	три	око 600	
14. херцеговачка	10. IX 1944.	четири	око 500	
21. источнобосанска	19. IX 1944.	три	око 400	
19. средњобосанска	1. X 1944.	четири	1.304	
20. крајишка	12. X 1944.	три	1.624	
Артиљеријска 17. дивизије	октобра 1944.	четири дивизиона		
Артиљеријска 5. дивизије	30. XI 1944.	три дивизиона		
1. артиљеријска 5. кориуса	децембра 1944.	три дивизиона		
Артиљеријска 29. дивизије	27. II 1945.	три дивизиона		
Артиљеријска 38. дивизије	10. III 1945.	два дивизиона		
Артиљеријска 4. дивизије	маја 1945.	два дивизиона		

М А К Е Д О Н И Ј А

1. македонско- косовска	11. XII 1943.	четири	700	Касније Косовско-метохијска; од 2. XI 195 — 15. пролетерска
2. македонска	20. XII 1943.	три	480	
3. македонска	26. II 1944.	три	око 500	
1. македонска	8. VI 1944.	три	око 220	
4. македонска	24. XII 1944.	три	око 220	
5. македонска	2. VIII 1944.	три	758	
9. македонска	22. VIII 1944.	четири	око 450	
10. македонска	22. VIII 1944.	четири	око 420	
4. шиптарска	26. VIII 1944.	два	258	Од децембра 1944 — маке лонско-шиптарска

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
7. македонска	августа 1944.	три	око 400	У децембру 1944. расформирана
11. македонска	августа 1944.	четири	1.305	
8. македонска	2. IX 1944.	четири	око 950	
13. македонска	4. IX 1944.	четири	779	
6. македонска	6. IX 1944.	три	око 450	Расформирана 6. XII 1944.
12. македонска	12. IX 1944.	четири	око 450	
14. македонска	17. IX 1944.	четири	око 700	
15. македонска	25. IX 1944.	четири	1.011	
16. македонска	6. X 1944.	четири	2.212	Расформирана 6. XII 1944.
17. македонска	8. X 1944.	четири	1.074	
18. македонска	октобра 1944.	четири	1.185	
Артиљеријска 50. дивизије	октобра 1944.		250	
19. македонска	10. X 1944.	четири	1.144	Расформирана 6. XII 1944.
20. македонска	18. X 1944.	четири	око 700	
21. македонска	18. X 1944.	четири	око 700	
Артиљеријска 51. струмичке дивизије	октобра 1944.	четири ба- терије		
Артиљеријска 42. дивизије	18. II 1945.	три дивизи- она		
Артиљеријска 48. дивизије	18. II 1945.	три дивизи- она		

Ц Р Н А Г О Р А , Б О К А И С А Н Ц А К

3. санџачка проле- терска	5. VI 1942.	пет	око 750	
4. црногорска проле- терска	јуна 1942.	пет око 1.080		
5. црногорска проле- терска	12. јуна 1942.	четири	око 600	Пролетерска од 13. VII 1944.
6. црногорска	14. XI 1943.	четири	око 530	
4. санџачка	1. XII 1943.	четири	око 550	
7. црногорска	30. XII 1943.	четири	око 800	
8. црногорска	25. II 1944.	четири	око 900	
9. црногорска	1. IV 1944.	четири	око 540	
5. санџачка	21. VIII 1944.	четири	око 500	

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
10. црногорска	18. IX 1944.	пет	око 1.500	
1. бокелска	5. X 1944.	четири	око 800	
Артиљеријска 3. дивизије	20. IV 1945.	три дивизиона		
Артиљеријска 37. дивизије	23. IV 1945.	три дивизиона		
О С Т А Л Е Б Р И Г А Д Е				
1. прекоморска	20. X 1943. у Италији	четири	око 1.250	Расформирана јануара 1944.
2. прекоморска	октобра 1943. у Италији	четири	око 1.000	Расформирана јануара 1944.
3. прекоморска	фебруара 1944. у Италији	четири	око 1.650	
4. прекоморска	око 1. јула 1944. у Италији			
5. прекоморска	у јесен 1944. у Италији	четири	око 2.100	Расформирана априла 1945.
1. инжињеријска	марта 1944.	четири		
1. југословенска	1. VI 1944. у СССР-у	два	око 1.500	
1. тенковска	12. VIII 1944. у Гравини у Италији	четири		
Инжињеријска 14. корпуса	новембра 1944.	три		Од 1. I 1945. у 2. армији
1. коњичка	15. IX 1944.	два дивизиона		
Железничка	21. XI 1944.	три		
2. тенковска	8. III 1945. у СССР-у	три		
Инжињеријска 1. армије	23. III 1945.	три		
Инжињеријска 4. армије	марта 1945.	три		
И Т А Л И Ј А Н С К Е Б Р И Г А Д Е У С А С Т А В У Н О В Ј				
1. бригада „Гарибалди“	2. XII 1943.	четири	[1.300	
2. бригада „Гарибалди“	2. XII 1943.	четири	1.300	
3. бригада „Гарибалди“	2. XII 1943.	четири	1.300	
бригада „Италија“	29. X 1944.		2.283	
156. бригада „Бруно Боуци“	1944.		око 400	„Вгипо Вои22Х“

Назив бригаде	Дан формирања	Број батаљона	Број бораца	Примедба
157. бригада „Гвидо Пичели“	1944.		око 400	„ОикЗо ИссеШ“
158. бригада „Антонио Грамши“	1944.		око 400	„Амошо ОгатбС1“

НАПОМЕНА: Поред наведених, формиране су у току НОР ("углавном 1944) још 23 бригаде КОРПУСА НАРОДНЕ ОДБРАНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ (КНОЈ), просечно састава 4—5 батаљона.

Ђ. Одреди

Народноослободилачких одреда је на територији Југославије формирано и оперисало свега 328. Од тога у Србији 88, у Хрватској 96, у Словенији 34, у Босни и Херцеговини 69, у Македонији 24 и у Црној Гори, Боки и Санџаку 17.

Е. Остале јединице у НОВ

У саставу наше НОВ формиране су и бориле су се против окупатора и јединице састављене од припадника других народа:

Б а т а љ о н и

Албански: „Бајрам Цури“ и „Шаљски“
Бугарски: „Христо Ботев“ и „Раковски“
Мађарски „Шандор Петефи“
Три руска батаљона састављена од одбеглих заробљеника
Један аустријски батаљон.

Б р и г а д е

Чехословачка „Јан Жишка“
Три бугарске: 1. и 2. софијска и „Георги Димитров“.

Д и в и з и ј е

Италијанска дивизија „Гарибалди“
Постојала је и једна чета Немаца „Ернест Телман“.

Прва класа Пешадијског војног училишта

Прву класу Пешадијског војног училишта завршила су 702 питомца са следећим успехом: одличних је било 134 (19%), врло добрих 481 (68%), добрих 87 (12%).

Најбољи успех у настави показала су ова петнаесторица:

Кавгић Милан, Папић Симо, Кежић Стјепан, Ракочевећ Бранко,

Вучуровић Божидар, Миловановић Добривоје, Цуцић Средоје, Мишација Мина, Зечевећ Миладин, Божић Јосо, Секулић Миро, Цигановић Никола, Хујић Иван, Дубљевић Радован и Вицо Јован.

Сви су добили извесне награде, а имена првих пет исписана су на почасној плочи Титових питомаца.

На завршетку школовања прве класе питомаца приређена је 26. јуна 1947. године пригодна свечаност, на којој је прочитана наредба о производству, односно унапређењу свршених слушалаца.

После подне предате су фискултурне значке и изведене вежбе на стадиону, а одржана је и приредба у испитној сали.

Приредби су присуствовали председник Президијума ФНРЈ др Иван Рибар, изасланик Врховног команданта генерал-лајтнант Иван Гошњак, представник Генералштаба генерал-мајор Рудолф Приморац, генерал-мајор Милоје Милојевић, генерал-мајор Ратко Мартиновић, председник Извршног одбора града Београда, представници страних војних делегација, представници школа и училишта, старешински, питомачки и борачки састав училишта, као и представници штампе.

Дана 27. јуна 1947. године одлучено је да се Пешадијско војно училиште премести у Крагујевац и за команданта одређен генерал-мајор Ратко Мартиновић, а ја сам стављен на располагање, што сам обзнанио својом наредбом од 29. јуна 1947. године која гласи:

„Наређењем Персоналне управе Југословенске армије Пов. број 2539 од 27. јуна 1947. године стављен сам на располагање Министарству народне одбране, а за команданта овог училишта одређен је генерал-мајор друг Ратко Мартиновић коме данас предајем дужност.

Остављајући Пешадијско војно училиште, којему сам имао част да будем командант скоро 3 године, и којему сам за то време посветио све своје биће, сву своју бригу и старање и све своје знање и умење, да би се што пре уздигло на степен једне добро уређене и савремене војне школе — ја одлазим срећан и поносан што је овај циљ, упркос свим ратним и послератним тешкоћама, у великој мери постигнут.

На растанку осећам потребу да изјавим дужно признање и срдачну благодарност свима својим вредним сапалницима на томе впољо важном и тешком послу, и то: руководиоцима, наставницима и службеницима за њихово ревносно залагање и беспопштедно пожртвовање, а питомцима и борцима за њихово примерно владање, марљиво учење и савесно вршење службе, чиме смо сви успели да ово Училиште постане извор херојског војничког духа, ковница гвоздене свесне дисциплине, расадник савремене стручне спреме и жариште политичке свести и патриотизма.

Дубоко сам убеђен да ће Пешадијско војно училиште убудуће не само очувати задобијени реноме најбољег нашег училишта, већ стално ићи напред у свом даљем усавршавању, по угледу на војна училишта братске Совјетске армије, те служити на част, славу и величину наше Армије и наше отаџбине ...“

Са свршеним питомцима опростио сам се овим говором:

„Другови млади официри!

Његош на једном месту у „Горском вијенцу“ каже за херојско одушевљење, полет и славољубље омладине ово:

„Тек соколу прво перје никне,
Он не може више мировати,
Него своје размеће гнијездо;
Грабећ’ сламку једну и по једну,
Па пут неба бјежи цијучући”.

Тако ето и ви, чим сте се наоружали потребном спремом за руково-
диоце и наставнике, сви ћете се разлетети из свог заједничког гнезда,
Пешадијског училишта, као јато соколова по разним јединицама широм
наше отаџбине, да код својих потчињених преносите овде стечено знање
и да тако изграђујете нашу херојску Армију, а себи ревноним радом
течете каријеру и славу.

Иако сте срећни што сте завршили школовање, знам да ћете у нај-
лепшој успомени задржати Училиште, јер сте у њему провели у марљивом
учењу и веселом другарству најлепши део свога живота.

Ја сам назад скоро четрдесет година био у вашем садашњем поло-
жају и појмим добро колико су високи ваши идеали и како све гледате
крз ружичасте наочари. А тако и треба да буде, јер без идеала и вере
у успех и победу нема успеха у животу нити победе у рату. Али ипак
треба увек да рачунате са многобротним препрекама и тешкоћама, које
су неизбежне и које треба мушки савлађивати. И, уколико будете племе-
нитији и бољи, утолико често можете рачунати са више непријатеља.
Јер „Свет је овај тиран тиранину, а камоли души благородно!“, каже
наш највећи мислилац и песник владика Раде Његош, а што потврђује
и други наш генијални песник Ђура Јакшић кад каже:

„Међу људима си, међу ближњима,
Ал’ зло је мајко бити међ’ њима:
Под руку с злбом пакост путује,
С њима се завист братски рукује,
А лаж се увек онде находи
Где их по свету подлост проводи,
Ласка их двори, издајство служи,
А невера се са њима дружи.“

Мени је све то добро познато из горког искуства, али знам и то да
истина и правда на крату коатева побеђују. Зшто у свим згодама и незго-
дама са којима се будете сретали током живота држите се ове искуством
осветтане народне поуке: „У добру се не почеси, а у злу се не поништи“,
па ћете увек добро и часно проћи. Зато што сам се тога златног правила
држао, ја сада, на крају своје војничке каријере, у којој ништа нисам
добрио што нисам поштено и крваво заслужио, могу поред све своје ском-
ности, мирне душе и савести, да своје спокојство изразим стиховима из
народног десетерца:

„Е сад, роде, више ме не дужи,
Нек ти свако овако послужи,
Биће доста за тебе поштења”.

А сад дижем ову чашу за ваше здравље, са жељом да вас у часној
служби наподу и отаџбини увек прати добоа јуначка срећа, да служите
на понос Врховног команданта, на част Југословенске армије и на срећу
народа и отаџбине. И кличем вам: Живели”.

**Важнији процеси ратним злочинцима
(издајства и злочини се плаћају)**

ПРЕСУДА НЕМАЧКИМ ЗЛОЧИНЦИМА У НИРНБЕРГУ

У Московској декларацији од 30. октобра 1943. године, коју су потписали Стаљин, Рузвелт и Черчил, између осталог стоји:

„Они немачки официри и војници, као и чланови нацистичке странке, који су одговорни за ова зверства, покоље и погубљења, или су добровољно у њима учествовали, биће враћени у земље у којима су извршена њихова одвратна недела, како би им се могло судити и казнити их по законима тих ослобођених земаља и слободних влада које буду у њима образоване... Предња Декларација не прејудицира случај главних немачких злочинаца чији злочини нису везани за неко одређено место и који ће бити кажњени заједничком одлуком савезничких влада“.

На основу ове одредбе Московске декларације одређен је Међународни војни суд, који је заседао у Нирибергу (Немачка) скоро годину дана, то јест од 20. новембра 1945. до 1. октобра 1946. године, у следећем саставу:

председник судија лорд Лауренс — представник Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске; његов заменик судија Биркет;

судија Френсис Бидл — представник Сједињених Америчких Држава; његов заменик судија Џон Паркер;

судија професор Донедије д Фабр — представник владе Француске Републике; његов заменик саветник Фалко;

судски генерал-мајор И. Т. Никиченко — представник Савеза Совјетских Социјалистичких Република; његов заменик потпуковник А. Ф. Вочков.

На суду је 1. октобра 1946. године донета пресуда којом су осуђени:

на смрт вешањем :

Херман Вилхелм Геринг, Вилхелм Кајтел, Јоахим фон Рибентроп, Ернест Калтенбрунер, Алфред Розенберг, Ханс Франк, Вилхелм Фрик, Јулиус Штрајхер, Фриц Заукел, Алфред Јодл, Артур Саис-Инкварт и Мартин Борман.

на временске казне :

Рудолф Хес — доживотни затвор, Валтер Функ — доживотни затвор, Балдур фон Ширах — 20 година, Алберт Шпер — 20 година, Константин фон Нојрат — 15 година и Карел Дениц — 10 година.

о слободњени :

Хјалмар Шахт, Франц фон Папен и Ханс Фриче.

ПРЕСУДА ДРАЖИ МИХАИЛОВИЋУ И Његовим сарадницима

Судило је Војно веће Врховног суда Федеративне Народне Републике Југославије у овом саставу:

председник — пуковник Михаило Ђорђевић;

судије — потпуковници Милија Лаковић и Михаило Јанковић;

војни тужилац — пуковник Милош Минић, а његов заменик — капетан Милош Јовановић.

Суђење је одржано у великој сали Војне академије у Топчидеру а претрес је трајао од 10. јуна до 11. јула 1946. године, јавно и уз велики публицитет. Осуђени су:

на казну смрти стрељањем:

Драгољуб-Дража Михаиловић, Младен Жујовић, Радослав-Раде Радичић, Милош Глишић, Петар Живковић, Драгомир-Драги Јовановић, Таназије Динић, Велибор Јонић, Ђура Докић, Коста Мушицки и Бошко Павловић.

на казну лишења слободе са принудним радом:

Стеван Мољевић — 20 година, Ђуро Виловић — 7 година, Славољуб Врањешевић — 20 година, Коста Кумануди — годину и по и Лазар-Лазича Марковић — 6 година.

на казну лишења слободе са принудним радом — у одсуству:

Живко Топаловић — 20 година, Слободан Јовановић — 20 година, Божидар Пурић — 16 година, Момчило Нинчић — 8 година, Радоје Кнежевић — 5 година, Милан Гавриловић — 8 година, Живан Кнежевић — 20 година и Константин Фотић — 20 година.

ПРЕСУДА УСТАШКИМ ЗЛОЧИНЦИМА*)

У Загребу је од 12. јула до 27. августа 1948. године било суђење педесеторици усташких кољача, који су 1945. године успели да умакну из Југославије и да се ставе под заштиту савезника који су били дужни да их изруче нашим властима. Место тога они су их ангажовали за шпијунско-терористички рад код нас. Али су одмах сви похватани од стране органа Управе државне безбедности и предведени на оптуженичку клупу да одговарају за своје злочине у току народноослободилачког рата и покушај нове разорне делатности.

Судско веће су сачињавали: председник др Жарко Вимпулшек и судије др Чедо Рајачић, др Стјепан Межнарић; допунски судија Иван Пиркер, а записничар секретар Врховног суда НРХ др Бранко Базала.

Оптужбу су заступали јавни тужилац ФНРЈ др Јосип Хричевић и његови помоћници Јосип Брнчић и Томислав Марковић.

Оптужене терористе бранило је по службеној дужности девет загребачких адвоката.

Пресуда је изречена 27. августа 1948. године а њоме су осуђени:

на казну смрти вешањем:

ЈБубо Милош, Анте Врбан, Никола Пехар, Адам Милићевић, Мате Васиљ, Јаков Мартиновић, Божидар Кавран, др Владимир Саболић, Вје-

*) Већи део чланова усташке владе (еєм Павелића, Артуковића и још неких), на челу са председником те владе, Мандићем, ухваћен је приликом ослобођења Загреба и одмах осуђен.

кослав Блашков, инж. Мима Росандић, Јосип Томљеновић, Исидор Генц Стрмецки, Едуард Кршуљ, Јулије Шпал, Рудолф Срнак, др Емил Тук, Бранко Куштро, Бариша Жилић, Иван Шоп и Божидар Мићић.

на казну смрти стрељањем:

инж. Божидар Петрачић, Ивица Гржета, Мијо Јагаринец, инж. Јосип Јесовшек, Владимир Храниловић, Стјепан Крижанић, Вјекослав Шпаничек, Желимир Лико, Тодор Панић, Павле Вукић, Иван Враголовић, Милан Прибанић, Душан Тошић, Тахир Алагић, Иван Шмид, Јосип Матијашић, инж. Фрањо Петек, Мартин Месић, Ђуро Преко, Михаило Чота, Едуард Прибиловић, Јаков Медонић и Леон Златар.*)

на казну доживотног лишења слободе:

Винко Дундовић и Јуре Брозовић.

на казну 20 година лишења слободе:

Никола Станић и Никола Рупчић.

на казну 18 година лишења слободе:

Звонко Брезовић, Перо Дујмовић и Марко Јуришић.

на казну 15 година лишења слободе:

Винко Павлаковић, Милко Жилић, Иван Перанић, Стјепан Рундић и Иван Прусац.

Проглашење Републике

Уставотворна скупштина, изабрана 11. новембра, састала се 29. новембра 1945. године. У Скупштини народа председавајући др Јосип Видмар дао је реч др Синиши Станковићу који је са говорнице рекао:

„Другови народни посланици, у име својих другова са територије Србите, част ми је поднети Народној скупштини предлог о проглашењу Федеративне Народне Репубттике Југославије с тиме да по усвајању тога предлога у оба већа буде сазвана заједничка седница за расправу овога предлога”.

Др Станковић је прочитао предлог Декларације о проглашењу Федеративне Народне Републике Југославије који у целини гласи:

**ДЕКЛАРАЦИЈА
УСТАВОТВОРНЕ СКУПШТИНЕ ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОГЛАШЕЊУ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ
РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Кроз двадесет и две године постојања Југославије пре рата, њени народи нису могли остварити своје вековне тежње: националну равноправност и социјалну правду. Уместо да буде остварено њихово братско је-

*) Прибанић, Мићић и Тошић осуђени су као припадници четничко-мачековске терористичке организације.

динство на основу равноправности, ненародна владавина једне хегемонистичке клике стварала је међу њима све дубљи јаз и међусобни раздор.

Таква политика угњетавања појединих народа и њиховог разједињавања, као и брутална политичка и социјална реакција коју су спроводиле реакционарне слике са монархијом на челу, ослабила је државу изнутра као и према спољњем свету, што је довело до катастрофалних последица у време најезде фашистичких сила на Југославију априла 1941. године.

За време априлске најезде Немачке и других фашистичких сила на Југославију, Петар II Карађорђевић није имао ни способности ни воље да организује отпор народа против окупатора, већ је побегао у иностранство, а народе Југославије препустио њиховој судбини.

Својим поступцима за време народноослободилачке борбе Петар II Карађорђевић ослабио је отпор народа према окупатору. Он је свим средствима помагао издајнике који су од 1941. непрекидно водили борбу против Народноослободилачке војске, односно против ослободилачког покрета народа, а сарађивали са окупатором.

Народи Југославије устали су у борбу против фашистичких окупатора и домаћих издајника, чврсто решени да бране своју независност и слободу и да допринесу свој удео општим напорима Уједињених нација против заједничког непријатеља. У четворогодишњој борби народи Југославије остварили су своје чврсто јединство и братство. Они су крвљу и животима својих најбољих синова не само победили окупатора и њихове домаће сараднике, него су уклонили све оно што их је у прошлости раздвајало. Они су чврсто решили да створе такав унутрашњи поредак који ће им омогућити миран развитак и остварење боље и срећније будућности.

Народи Југославије уверили су се, како у периоду од првог до другог светског рата, тако и у самом току четворогодишње ослободилачке

Грб и застава нове Југославије према Уставу ФНРЈ из 1946.

борбе, да је монархија била највећа сметња стварању нове Југославије, братске и демократске заједнице равноправних народа, Они су се уверили да је монархија главни кривац и за све поступке ненародних режима и пре рата као и за оно што су наши народи морали подносити од домаћих издајника који су били помагани од монархије.

На основу тога и сагласно слободно израженој вољи свих народа Југославије, Уставотворна скупштина на заједничкој седници Савезне скупштине и Скупштине народа решила је и решава у име народа и на основу законских одлука оба дома:

I

Демократска Федеративна Југославија проглашује се народном републиком под именом

ФЕДЕРАТИВНА НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

Федеративна Народна Република Југославија је савезна народна држава републиканског облика, заједница равноправних народа који су слободно изразили своју вољу да остану уједињени у Југославији.

II

Овом одлуком коначно се у име свих народа Југославије укида монархија у Југославији, а Петар II Карађорђевић са целом династијом Карађорђевића лишава се свих права која су њему и династији Карађорђевића припадала.

Пошто је прочитао Декларацију др Симиша Станковић је рекао:

„Другови народни посланици, сматрам да у овоме свечаном тренутку није потребно давати никакво нарочито образложење овоме предлогу. Прихватајући овај предлог Скупштина народа у суштини потврђује ову велику стварност коју су борбом наши народи исковали својим рукама и животима.

И зато молим Скупштину народа у име својих другова да усвоји једногласно овај предлог” — завршио је свој говор др Симиша Станковић уз буран аплауз целе дворане. Посланици су неколико минута френетичним плеском поздрављали предлог о проглашењу Републике.

Уставотворна скупштина, на предлог народних посланика Србше, са одушевљењем једногласно је усвојила Декларацију о проглашењу Федеративне Народне Републике Југославије. И то је био велики тријумф лобеле наших народа.